

„Az előadás Csikyhez képest karcosabb lesz. Kevésbé megengedő” – mondja Valló Péter, a Lumpok rendezője

Hihetetlen alakok gyülekezete

Érdekes a szavak önálló, öntörvényű élete, ahogy saját jelentésüket cipelik. A Komáromi Jókai Színházban holnap 19 órakor bemutatásra kerülő Lumpok című színműnek A proletárok volt az első címe, amit maga Csiky Gergely adott. Később a magyar történelemben a szó más jellegű értelme miatt ezt elvették, helyette Ingyenélők címmel futott be jeles karriert.

SZÉL JÁNOS

Valló Péter Kossuth-díjas rendezőnek azért nem tetszett az Ingyenélők cím, mert már alig része a magyar aktív szókincsnek. Bár mindenki érti, mit jelent, nem nagyon használják. Ezért Harangozó Eszter dramaturggal azt gondolták, szerencsésebb egy mai szóképet ragasztani a foglalkozásra, amit a darab nagymonológjában az egyik főszereplő úgy fogalmaz meg, hogy élnek a mások keresetéből.

Olvastam, hogy 1880. január 23-án A proletárok ősbemutatója előtt valamiféle botránytól rettegték a budapesti Nemzeti Színház színészei, hiszen az új darab keményen bírálta a kor és a hon gazembereit és balekkeit.

Nagyon szeretem Csiky Gergelyt. Igazán korszerű, a magyar drámairodalmi viszonyokhoz képest meglehetősen és meglepően profi drámaíró. Az a társadalmi tűz, amivel a darabjait írja, egyenesen példamutató a magyar drámairodalomban. Egy kortárs drámában nem találunk ennyi társadalmi feszültséget, állapotrajzot, éles szatírt. Tarthatnak botránytól az ősbemutatón, hiszen hihetetlen alakok gyülekezete a Lumpok szereplőgárdája. Van egy közös jellemvonásuk: egyikük sem dolgozik közülük. A kivétel egy fiatalember, őt meg nem hagyják. A magyar közgondolkodásban az ügyeskedés mindig előbbre való volt, mint megfogni a munka végét. Nem jellemez bennünket a gógös kálvinista munkaimádat, mellyel mondjuk az északi népek olyan naggyá lettek. Erről a nemzeti habitusról szól a



„Bizakodom, hogy az itteni nézők érezni fogják, közülük van ezekhez az emberekhez, akikről a szerző ír”

(Dömötör Ede felvétele)

Lumpok. És ott van még az is, hogy éppen a szereplők nyakába szakadt a feudalizmus. Úgy élnek meg, mint isteni büntetést, hogy ők élnek éppen akkor, amikor a feudalizmus összedől Magyarországon. Egy nagy társadalmi berendezkedés változását megelőző embernél az ügyeskedés, amivel megpróbál valahogy túlélni, alapadottságnak tűnik. A túlélésben mi, magyarok nagyon leleményesek vagyunk.

A Lumpok szépen olvasható, erős történet. Ha Irén sorsát nézzük, mintha a tisztaságot, a jót akarnák eltiporni a gonoszok.

Csiky Gergely azon túl, hogy remek drámaíró volt, komoly papi tanulmányokat folytatott. Ez a fajta naiv, tiszta életszemlélet erőteljesen rányomja a bélyegét minden művére. Különös elhivatottsággal írta meg ennek a kislánynak a szenvedéstörténetét, ami a tisztaság diadalával végződik. Megpróbáltam Csikynél kevésbé romantikus felhangot adni a történetnek, azzal, hogy nem csak a gonoszok bántják a lányt, de az a férfi is legá-

zolja, aki tiszta szívvel szereti. Mert olyan a világ, hogy mindent elhiszünk, még akkor is, ha valaki kivételesen megőrizte magát attól a sok zülléstől és erkölcsstelenségtől, ami a világot jellemzi. Azt, amit tesznek, ma nem lehet olyan jóindulatú mosolygással szemlélni, mint ahogy Csiky szemlélte. Bennem alapvetően indulatokat vált ki, viszolygást kelt. Nagyon sok problémánknak ebben látom az eredőjét.

Ezúttal is ön tervezte a díszletet?

Arra gondoltam, hogy a Lumpok egy álomvilágról szól, ami hazugságokból és vágyakból van összeszöve. Csiky eköré installált egy környezetet, melyben ezek az alakok élhettek és játszhatták kisdéd játékaikat. Komáromban én is megpróbáltam installálni egy világot. Olyan lett a díszlet, mint egy XIX. századi installáció. Mintha végigvezetném a kedves nézőt egy kiállításon, amit mégsem kell úgy venni, mintha egy régi történet precíz elmesélése lenne, hanem mára vonatkozó érzései is lehetnek. Ezt próbálok megérez-

tetni a közönséggel. A csúzi kásátlyba, ahol a felvételek készültek, személyesen nem jutottam ki. Dömötör Ede fotós és Mesinger Nóra, az asszisztensem működött ebben tökéletesen közre. Azt gondoltam, ha már ilyet látunk, hiába játszódik a darab Pesten, legyenek olyanok a bútorok és a kellékek, amik a környékbelieket emlékeztetik valamire, ha nem is tudják pontosan, honnan valók. Megjegyzem, a XIX. századi bútorgyártás a Felvidéken zajlott. Akkoriban felvidéki bútorok álltak a pesti lakásokban is.

A mai felhangok, gondolom, nem csak a díszletben érvényesülnek.

Bizakodom, hogy az itteni nézők érezni fogják, közülük van ezekhez az emberekhez, akikről a szerző ír. Ismerik őket. Problémáik is ismerősek. Azt remélem, hogy azt mondják, nahát, micso-da egy jó író, milyen pompás történet, milyen remek fordulatok. Ha pedig eljutna hozzájuk, hogy napjainkban ugyanaz történik, mint a színpadon, kész hasznos lenne.

Újszó 63. évfolyam 243. szám 2010. október 21.